Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког
васпитања – Фонд за развој и промоцију културно-
историјских добара из области спорта и олимпизма,
Београд; Олимпијски комитет Србије,
Олимпијски музеј, Београд

DOI 10.5937/kultura1444154P
УДК 069.02:796.032(497.11)"1947/2012"
796.032(497.11)"19/20"

кратко или претходно саопштење

РАЗВОЈ ОЛИМПИЈСКОГ МУЗЕЈА ПОСМАТРАН КРОЗ ПРИЗМУ ПРОСЛАВЕ СТОГОДИШЊИЦЕ ОЛИМПИЗМА У СРБИЈИ

Сажетак: Прослављање стогодишњице олимпијског покрета у Србији 2010. године био је повод за поновно покретање питања о оснивању сталне поставке Олимпијског музеја и баштињења експоната, која се односе на историју српског спорта. У раду је дата анализа развоја Олимпијског музеја у Београду од оснивања прве збирке 1947. године на старом ДИФ-у (Државни институт за физкултуру), преко формирања сталне поставке на Факултету спорта и физичког васпитања 1979, па све до последње изложбе у Лондону за време Олимпијских игара 2012. године. Осим тога, истакнут је проблем депоновања збирке које се увећавају, као и начини за његово систематско и дугорочно решење. Посебна пажња посвећена је промоцији музеја кроз представљање изложби у земљи и иностранству, али и могућностима његовог презентовања широј публици кроз концепт нове музеологије.

Кључне речи: олимпијски музеј, музеј спорта, олимпијски комитет Србије, спортска баштина, нова музеологија, експонати

Увод

Прослављање стогодишњице олимпијског покрета у Србији био је повод за поновно покретање питања о оснивању сталне поставке Олимпијског музеја и баштињења експоната, која се односе на историју српског спорта. Чување традиције нашег спорта један је од приоритета Олимпијског комитета Србије, али и Међународног олимпијског комитета,¹ који у оквиру пројеката за финансирање националних олимпијских комитета издваја и буџет за пројекте под називом Наслеђе НОК-а.²

Колики значај за историју српског спорта има сачувано спортско наслеђе говори и податак да је прва спортска музејска збирка у Србији основана давне 1947. године на старом Дифу (Државном институту за физкултуру), данашњем Градском центру за физичку културу, првом простору у Србији пројектованом за телесно образовање.³ Ову прву збирку, од које је настала данашња, која броји више од 70.000 експоната, основао је Бора Јовановић, професор на предметима Историја физичке културе и Кошарка. Музејска збирка се водила као Музеј физичке културе, иако није било одговарајућег простора да прими посетиоце, већ је коришћена искључиво у оквиру наставе.⁴

Након више од три деценије, 1978. године, музејска збирка била је премештена, заједно са Високом школом за физичко васпитање, у нову зграду у Кошутњаку. Тада добија свој простор и наставља да ради као Музеј физичке културе Србије,⁵ а већ наредне 1979. године, музеј добија своју прву сталну поставку за посетиоце, која је прво била подељена у пет, а касније у 9 збирки, заједно са архивом и библиотеком.

1 Највећи Олимпијски музеј налази се у оквиру Међународног олимпијског комитета у Лозани. Више о овом музеју, историјату и програмима на сајту: <http://www.olympic.org/museum>

2 NOC (National Olympic Committee – Национални олимпијски комитет)

3 Соколско друштво Матица било је иницијатор изградње овог првог објекта намењеног вежбању, које је добило назив Соколски дом Београд Матица. Изградња је започета 1929. године, према пројекту архитекте Момира Корунковића, а камен темељац поставио је краљ Александар I Карађорђевић. Изградња је трајала 7 година, до почетка 1936. године. За више информација погледати: Кадијевић, А. (1996) *Момир Корунковић*, Београд: Републички завод за заштиту споменика културе, стр. 85 – 87, као и на сајту: историјат, 27. мај 2011, 2. фебруар 2013., http://www.staridif.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=216&Itemid=280

4 Мијатовић, С. (2005) Музеј физичке културе Србије Факултета спорта и физичког васпитања у Београду, *Физичка култура* бр. 59, Београд: Факултет спорта и физичког васпитања, стр. 50.

5 Музеј физичке културе је радио као организациона јединица при Факултету спорта и физичког васпитања (ФСФВ).

Захваљујући Јовану Вањи Петровићу, наследнику професора Јовановића на предмету Историја физичке културе, у наредним годинама број експоната се увећавао, а бројне изложбе посвећене спортистима и спортским јубилејима биле су приређене за заљубљенике у нашу спортску историју.⁶

Бројни значајни експонати нашли су своје место у овом музеју. Међу највредније убраја се свакако најстарији музејски експонат, коштана клизачка из неолита, затим мачевалачка опрема од 18. до 21. века, соколски спортски реквизити с краја 19. и почетка 20. века, соколска униформа са одличјима (слика 1), скије из 19. века, чамац дубеник из прве деценије 20. века, копачке Јована Ружића, нашег првог репрезентативца у фудбалу, из друге деценије 20. века, рекет Милоша Црњанског и многи други.

Слика 1. Соколска униформа са одличјима, соколске књижице и репродукција слике *Прво српско друштво за гимнастику и борење* Стеве Тодоровића, уље на платну, 1857. Фотографија са изложбе *Век игре. Сто година олимписма у Србији*, одржана априла 2010. године у Градској кући у Суботици.

Олимпијске игре у Барселони 1992. године, донеле су музеју једно значајно одличје и нов приступ у вредновању спортског наслеђа. Наиме, Музеј физичке културе Србије освојио је златну медаљу на „Olimphilexу” за најбољу изложбу филателије. Након овог успеха, успоставља се снажнија сарадња музеја, факултета (ФСФВ) и Олимпијског комитета Србије (ОКС), организује се низ великих изложби, а године 1999. ОКС и музеј оформљују Олимпијску збирку у простору ОКС. Олимпијска баштина се увећава за медаље које су

6 Мијатовић, С. нав. дело, стр. 50; Ове информације добијене су, такође, током 2006. и 2007. године у мојим честим разговорима са, сада покојним, господином Јованом Вањом Петровићем, који је, као што је у тексту наведено, оформио прву сталну поставку и до одласка у пензију био једини кустос, музејски саветник и управник музеја.

даровали атлетичари Иван Губијан и Фрањо Михалић (слика 2), рвач Бранко Мартиновић, а легате Милан Ерцеган, Анте Ламбаша и многи други. У олимпијској кући данас се чува оригинална бронзана медаља са Првих олимпијских игара модерног доба у Атини 1896. године. Међу изложбеним предметима су и медаља са Игара у Минхену, Сеулу и Москви, олимпијске бакље, значке, медаље, ордење, мараме, пехари, статуе и статуете, плакете, а међу најупечатљивијим предметима су боб двојац са кочницама из 1920. године, легат породице Мозер, смучке са везовима и гојзерице које су се користиле између два светска рата. Ова Олимпијска збирка формално је прерасла у Олимпијски музеј, који је отворен у мају 2001, а отворио га је тадашњи председник МОК-а Хуан Антонио Самаран. Аутори ове поставке у простору ОКС-а, били су Вања Петровић, некадашњи кустос Музеја физичке културе Србије и Ђорђе Перишић, некадашњи генерални секретар Националног олимпијског комитета. Међутим, нажалост, музеј је само носио такав назив, али никада није радио као музеј који је отворен за посетиоце, јер су, услед недостатка простора, олимпијски артефакти били постављени у радном простору ОКС-а. И даље је постојала само Олимпијска збирка у олимпијској кући, која је коришћена за приређивање повремених изложби.⁷

Слика 2. Медаље са Олимпијских игара даровали су Олимпијском музеју атлетичари Иван Губијан и Фрањо Михалић. Фрањо Михалић је освојио сребро у маратону на Летњим олимпијским играма у Мелбурну 1956. године, док је Иван Губијан освојио сребрну медаљу у бацању кладива на Летњим Олимпијским играма у Лондону 1948. године. Фотографија са изложбе „Век и по српског спорта“, одржана у септембру 2009. године у Трсту.

⁷ Исто.

*Музеј без музеја као устаљена пракса у Србији
на почетку новог миленијума*

Општа криза у земљи деведесетих година 20. века озбиљно је уздрмала већ пољуљани систем финансирања и опстанка музејских институција. Када је 1999. године управник, као једини запослен у Музеју физичке културе, Вања Петровић, отишао у пензију, због недостатка финансија није добио свог наследника. Тада је музеј затворио своја врата за посетиоце, и поново је, као и на самом почетку, коришћен само за наставу на предмету Историја физичке културе. Пет година касније поплава је уништила простор музеја оштетивши многе експонате. На срећу нови стручњаци, заинтересовани да сачувају музејско спортско наслеђе, 2005. године направили су нови концепт одрживости и финансирања, у којем су комерцијални спонзори имали приоритет. Исте године Музеју физичке културе је промењено име у Музеј спорта.⁸

У периоду од 2005. године учињено је много на промоцији Музеја спорта, у циљу добијања новог простора за сталну поставку. Сви експонати и библиотечка грађа спаковани су у кутије, обележени и премештени у посебне просторије на Факултету спорта и физичког васпитања, а изношени су, према потреби, само они предмети који су били неопходни за поставке које су приређиване. У наредних неколико година, отворене су бројне изложбе у земљи и иностранству, које су пратиле спортска такмичења и јубилеје, међу којима треба споменути *110 година фудбала у Србији*, која је била постављена у Скупштини града Београда (слика 3), као и у Билербеку, за време Светског првенства у фудбалу у Немачкој 2006, затим, изложба о историјату ватерпола код нас “Ми смо та екипа” у Озону 2006. пред Европско првенство, које се одржавало у Београду (слика 4 и 5), изложба *150 година телесног вежбања и спорта у Србији* и *125 година Соколског покрета у Србији* одржана у Београду, Прагу, Паризу, Косовској Митровици, Бору, Суботици, Новом Саду, Нишу, као и многе друге. Захваљујући оваквој промоцији Музеја спорта, све више спортиста, међу којима су Новак Ђоковић, Ана Ивановић, Јелена Јанковић, Владимир Цветковић, Милорад Чавић остављало је своје легате, како би једног дана нашли своје место у новом музеју. Такође, велики број заљубљеника у наше спортско наслеђе укључило се у ову акцију у жељи да помогну.

⁸ Године 2005. запослила сам се у Музеју спорта (до тада Музеј физичке културе) и активно учествовала и иницирала промене које су се наредних година одигравале.

Слика 3. Изложба *110 година фудбала у Србији*; фотографија са отварања изложбе у Скупштини града Београда у септембру 2006. године.

Слике 4. и 5. Изложба *Ми смо та екипа*; фотографија са отварања изложбе у ОЗоне-у у августу 2006. године, пред Европско првенство у ватерполу које се одржавало у Београду.

Године 2008. Олимпијски комитет Србије и Факултет спорта и физичког васпитања⁹ основали су Фонд за развој и промоцију културно историјских добара из области спорта и олимпизма, са основном наменом да презентује и користи културна добра која су у власништву оснивача Фонда. Једна од организационих јединица био је и Музеј спорта, који је тада променио назив у Музеј спорта и олимпизма. Исте године, Влада републике Србије дала је на коришћење Музеју спорта и олимпизма простор у Бетон хали, у Карађорђевој улици 2-4, који је требало реновирати за потребе сталне поставке, библиотеке, архива и канцеларија за запослене.¹⁰ Први пут грађанство је овај простор имало прилику да види током Ноћи музеја¹¹ 15. маја 2010. године интерактивном изложбом „Како настаје легенда” (слика 6), која је требало да буде део промоције Олимпијског музеја.¹² Изложба је својим садржајем привукла велики број посетилаца, који су, осим изложбе слика и скулптура на тему покрета и спорта, имали прилике да виде најзначајније експонате Олимпијског музеја, затим део спортске колекције Фонда Лаза Костић, дресове и плакате са снимања филма Монтевидео, фотографије са мотивима античког Олимпа где су се одржавале античке олимпијске игре, могли су да се опробају у скоку у даљ, бацању медицинке и кугле, да разговарају са еминентним професорима ФСФВ-а о свим спортским темама, као и да измере своју килажу, холестерол, триглицериде, да се упознају са штетностима допинга и др.

Идеја је била да се у Бетон хали направи изложбени простор Олимпијског музеја – место промовисања олимпијских вредности и значаја прожимања спорта, културе, уметности и образовања у нашем друштву. Овакав изложбени простор представљао би јединствену ризницу огромне спортско-културне баштине свих оних који су спорту доприносили деценијама уназад, који су његов нераздвајни део данас и оних који то желе једног дана да постану. Овај нови музеј био би

9 Пошто је Музеј спорта формално био организациона јединица ФСФВ, факултет је био званични потписник свих уговора испред музеја. Касније, 2010. Фонд преузима Олимпијски комитет Србије, који постаје потписник уместо факултета.

10 Пројекат адаптације простора за потребе Музеја спорта и олимпизма направљен је неколико месеци касније.

11 О феномену Ноћи музеја код нас видети: Мартиновић, Д. и Јокић, Б. (2012) *Ноћ музеја као културолошки и друштвени феномен у Србији*, Завод за проучавање културног развоја, Београд: Завод за проучавање културног развоја; Мартиновић, Д. и Јокић, Б. Ноћ музеја као културолошки и друштвени феномен у Србији 18. фебруар 2013., http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/2013_01_noc_muzeja.pdf

12 Тада је први пут употребљено ново име музеја – Олимпијски музеј.

тачка сусрета за спортисте наше земље и све заинтересоване грађане, али и оне који препознају и цене основне олимпијске вредности као што су: култура, уметност, образовање, *фер-плеј*, брига о околини, изузетност спортског резултата, важност укључености жена у спорт и друге.

Слика 6. Интерактивна изложба *Како настаје легенда*; фотографија настала у Бетон хали током Ноћи музеја 15. маја 2010. године.

За разлику од традиционалних музеја, што посебно истиче у свом раду Андреа Хауеншилд (Andrea Hauenschild), где су активности ограничене по правилу на музејски простор, нови музеј се залаже за децентрализовану просторну структуру. „Према новој музеологији, нови музеј је дефинисан својим друштвено релевантним циљевима и основним принципима. ‘Нови’ музеј не може да се изолује од друштва и да буде самодовољан, већ мора да се отвори ка споља према друштву, да би имао утицај на јавност.”¹³ Управо овакав музеј, који се, према новој музеологији, окреће на један отворенији начин својој публици, је полазна тачка концепта Олимпијског музеја.

Осим Олимпијском музеју, у Бетон хали су, истовремено, додељени простори и Музеју савремене уметности, Музеју наивне уметности из Јагодине, Министарству културе РС, као и Етнографском музеју. Сматрало се да би то били јединствени изложбени простори једни поред других, који би представљали туристичку атракцију на самом пристаништу. Нажалост, Влада РС је крајем 2010. предала објекат на коришћење граду Београду, након чега је донета одлука да се музејима простори одузму и да им се доделе на неким

¹³ Hauenschild, A. Claims and Reality of New Museology: Case Studies in Canada, the United States and Mexico, 10. jun 2014., <http://museumstudies.si.edu/claims2000.htm>, p. 2.

другим локацијама. Овим поступком, срушена је једна лепа иницијатива, започета много година раније, пропали су пројекти који су прављени за адаптацију музеја и опет је све враћено на почетак. ОКС је након тога добио од града простор у оквиру спортског комплекса Ташмајдан, где би требало изградити Олимпијску кућу у којој би се налазио и Олимпијски музеј. На тај начин је, након вишегодишње борбе за простор, поново одложено питање сталне поставке Олимпијског музеја.

*Обележавање 100 година Олимписма у Србији
кроз музејске поставке и друге садржаје*

Олимпијски комитет Србије је 2011, уз финансијску помоћ МОК-а, започео формирање базе података Олимпијског музеја и на тај начин преузео део одговорности о очувању културног наслеђа из историје српског спорта, које чува музеј. Значајан повод за размишљање о озбиљнијем приступу овој теми је јубилеј 100 година Олимписма у Србији и 100 година од првог учешћа наших олимпијаца на Олимпијским играма.¹⁴ Обележавање је пратила и монографија у 2 тома, којом је обухваћена детаљно описана историја олимпијског покрета у свету и код нас, а део прославе представљао је и Олимпијски караван који је путовао по градовима Србије са циљем да шири олимпијске вредности и дух олимписма, као и да промовише српски олимпијски тим на XXX Олимпијским играма у Лондону 2012. године. Касније је Олимпијски караван добио спонзора, Министарство екологије, због чега је променио име у ЕкОлимпијске игре.

Посебно треба истаћи отварање Олимпијске собе, у оквиру спортског центра „Драгутин Томашевић” у Петровцу на Млави, родном месту нашег првог маратонца, чиме је обележена и стогодишњица од његовог учествовања на Олимпијским играма у Стокхолму 1912. године.¹⁵ У самим музејима се, по правилу, често мења и прилагођава статус предмета у колекцијама, начином на који се представљају и приказују.¹⁶ Ово је уједно и први пут да је Олимпијски музеј

14 Године 1910. је основан Српски олимпијски клуб, а 1912. је Србија први пут званично учествовала на Олимпијским играма, али пошто је Олимпијада период који траје 4 године, ови јубилеји су слављени током трајања читавог циклуса од 2008-2012. Више о историји олимпијског покрета видети у: Група аутора, (2010) *Олимпијски вековник 1910-2010*. I и II, Београд: Олимпијски комитет Србије, стр. 24 – 25.

15 На ОИ у Стокхолму 1912. године, репрезентација Србије је први пут имала своје представнике.

16 Више о томе у: Smith, S. C. Museums, Artefacts, and Meanings, in: *The New Museology*, ed. Vergo, P. (1989) London: Reaction book, p. 42.

отворио одељење у другом граду. На тај начин дат је значај граду који је изнедрио врхунског спортисту, а његовим становницима, али и другима, омогућено је да упознају историју српског олимпизма у месту где се оно стварало, тј. у аутентичној средини.

Слика 7. *Олимпијски сат*; фотографија настала приликом свечаног откривања сата у непосредној близини хотела Москва, пред Олимпијске игре у Лондону 2012. године.

У овом олимпијском циклусу још један културни догађај обележио је стогодишњицу. То је постављање Олимпијског сата (слика 7), у близини хотела Москва у којем је и основан Српски олимпијски клуб 1910. године. Олимпијски комитет Србије са својим Олимпијским музејем и компанија Теленор, као спонзор, организовали су конкурс за вајаре, са идејом да се на најбољи начин представи олимпијски дух и будућност, и то скулптуром са сатом који одбројава дане до почетка олимпијских игара.¹⁷ Победу је однео вајар Петар Мирковић, направивши дело у облику извијене траке. „У својој форми скулптура отелотворује дух Олимпијских игара и снова сваког спортисте, јер изгледа као да излази из земље, шири се и стреми увис опирајући се законима физике.“¹⁸ Ово дело нас подсећа на више од века дугу олимпијску традицију Србије. Олимпијски сат је поклон граду Београду

17 О разлозима спонзорисања културних и уметничких садржаја од стране великих компанија писала је проф. др Милена Драгићевић-Шешић. „Кључно питање спонзорства се поставља у једном предузећу или установи приликом одлучивања о додели средстава за спонзорисање одређених културних програма или спортских манифестација јесте: Зашто се бавити спонзорством”, цитирано према: Драгићевић Шешић, М. Спонзорство уметности у склопу пословне политике модерних предузећа, у: *Зборник радова Маркетинг у уметности*, приредила Драгићевић Шешић, М. (1993), Београд: Факултет драмских уметности, стр. 22.

18 Ово су речи аутора Олимпијског сата Петра Мирковића. Више о томе: Олимпијски Сат Београд/Olympic Clock Belgrade, 13. јануар 2013.

и то је још један искорак Олимпијског музеја, да услед недостатка свог излагачког простора, искористи градску површину и остави свој траг. Овај сат одбројаваће дане до свих следећих Олимпијских игара, тако да је већ започето одбројавање до Олимпијских игара у Рију 2016. године.

Стогодишњицу олимпизма пратио је и избор маскоте Олимпијског тима Србије. Поново као део спонзорства компаније Теленор, која је, у сарадњи са ОКС и Олимпијским музејем, поставила услове конкурса и награду за победника. За маскоту је изабрана „беба” белоглавог супа, а његову симболику можемо да пратимо још од појаве на грбу Немањића, па надаље, као птице чије је станиште у Србији у долини реке Увац. Име Срећко је такође изабрано на конкурс. Ова „српска” птица, на тај начин, постала је прва маскота Олимпијског тима Србије.¹⁹

На основу победничког цртежа, направљена је палета рекламних производа, почев од мајица, подметача, привезака, преко луткица, торби са ликом Срећка за продају и поклоне у Лондону и Србији. Овим се утврдила уобичајена музејска пракса продаје рекламних музејских предмета, само овога пута, због датих околности, они нису продавани у самом музеју. Поред тога, једном месечно, Олимпијски комитет Србије је у недељном издању дневних новина Прес имао свој подлистак под називом Олимпијска ревија, у којој је, између осталог, излазила у наставцима Историја олимпизма.

Теленор је, неколико месеци пред саме Игре, покренуо и квиз „Олимпијац”, преко мобилне апликације за телефоне са платформом андроид. Тако је свима онима који воле онлајн игрице и стратешко размишљање омогућено да учествују у квизу и одговарају на питања из историје српског и светског спорта. На тај начин део нашег спортског наслеђа је изашао из уобичајеног оквира. Олимпијски музеј се прилагодио новом времену, а да при том није угрозио институцију музеја који мора да опстане и на онај класичан начин.

Олимпијски музеј је као круну прославе стогодишњице у Србији имао поставку у Музеју историје Југославије, где је на простору од 400 квадратних метара представљена колекција медаља, бакљи, фотографија, опреме, дресова и других предмета наших олимпијаца. Након ове изложбе, музеј је своје спортско наслеђе представио и изван граница Србије и то у Лондону, граду домаћину

<http://cargocollective.com/olympicclock/Olimpijski-Sat-Beograd-Olympic-Clock-Belgrade>.

19 Срећко званична маскота олимпијског тима Србије, 09. јануар 2013, <http://www.oks.org.rs/srecko-zvanicna-maskota-olimpijskog-tima-srbije/>.

Олимпијских игара 2012. године. За ту прилику, у време трајања Игара, некадашња пословница ЈАТ-а претворена је у изложбени простор под називом Павиљон Србија. Посетиоци су имали прилику да се упознају са историјом олимпијског покрета на нашим просторима, која је представљена изложбом под називом „Олимпизам у Србији 1912-2012”. Такође, могли су да погледају и дела наших истакнутих уметника Владе Величковића, Вука Видора, Милене Зеву, Дарје Милош и Ане Рајчевић, а који су у свом раду имали за тему покрет или спорт, као и фигуре и портрете спортиста.

*Лична иницијатива и одрживост
Олимпијског музеја*

Један од највећих и најзначајнијих задатака државе је да обезбеди услове за очување културног наслеђа. Свакако да је лични ангажман изузетно важан за покретање иницијативе у погледу развоја, али је ипак појединац немоћан када се ради о системском и континуираном одржавању квалитета културног и спортског наслеђа на територији једне земље. Појединац не може сам да води рачуна о очувању материјалног, али и нематеријалног културног наслеђа, јер је за то неопходан стручни кадар, као и редовна материјална средства.²⁰

На дугорочном плану, квалитет и континуитет може да обезбеди само држава. Али, у овом случају, бригу о спортској баштини би требало да преузму и спортисти и спортски радници. У том споју лежи читав низ предности, међутим понекад и мана, јер може лако да дође до пребацивања одговорности на оне друге. Успех лежи у доброј комуникацији једних и других и ангажовању појединаца, „чувара” баштине наше спортске историје.

Практично сви музеји су преокупирани на један или други начин, излагањем својих збирки, или можда треба рећи тачније, једног дела својих збирки.²¹ Породице спортиста понекад немају поверења у институције и не желе да оставе легат Олимпијском музеју, јер имају бојазан да ће се он загубити. Они чувају успомену на свог претка уз обећање да

20 Фонд за развој и промоцију културно-историјских добара из области спорта и олимпизма, скраћено Фонд спорта и олимпизма, у оквиру кога се налази Олимпијски музеј, позван је од стране Министарства културе да у оквиру своје музејске делатности учествује у формирању нематеријалног културног наслеђа у својој области. Под тим се подразумева прикупљање свих релевантних података везаних за укрепењу народну традицију која се односи на спорт и спортска надметања.

21 Vergo, P. The Reticent Object, in: *The New Museology*, ed. Vergo, P. (1989) London: Reaction book, p. 42.

ће, када буде оформљена стална поставка, дати музеју медаље, дипломе, плакете и предмете.²² Нема сумње да се и самим стручњацима понекад чини да су породице у праву, јер вишегодишње чекање на добијање сталног изложбеног простора, као и држање експоната у неадекватним условима неминовно води у губитак наде, воље, па и одустајање. Остаје, ипак, нада да ће се што пре предузети све мере за формирање сталне поставке, а до тада да се повременим тематским изложбама, као што је била ова у Београду и Лондону за време ОИ 2012, одржи континуитет у прикупљању, чувању, архивирању и излагању предмета из историје српског спорта, који би свакако требало да припада баштини високе категорије културе Срба.

Вредност спортске баштине, нажалост, још увек није довољно схваћена на прави начин, јер се сматра да је историја спортске баштине део самог спорта, а не културног наслеђа. Разлог томе је и што сами спортски радници нису показали довољно воље да заинтересују у већој мери стручну јавност, осим у неколико усамљених случајева. Неопходно је да се о томе више сазна, пише и разговара, како би српска културна баштина постала богатија за своју спортску историју.

Опстанак Олимпијског музеја

Ново доба и 21. век донело је и економску кризу, а са њом и промену културне политике. Држава више није у могућности да издржава културне институције због чега су културни радници сами предузели мере за опстанак. Због тога је неопходна и јача међукултурна сарадња, повезивање са сродним институцијама у региону и шире и писање пројеката у трајању до 4 године, што доприноси закључку да сами стручњаци морају више да се ангажују и труде да би се очувало културно наслеђе.²³

22 То је међутим, мач са две оштрице, јер ће стална поставка имати ограничен простор, тако да није могуће изложити све експонате. То значи да би само повремена излагања свих предмета могла довести и до непријатних ситуација о томе ко одлучује о валоризацији излаганог материјала.

23 Милена Драгићевић Шешић је на Демократском политичком форуму у свом излагању истакла важност постављања приоритета у култури, али и увођења системског, стратешког деловања и евалуативног у култури на свим нивоима. Осврнула се и на обавезу свих актера у култури да се сами умрежавају, раде на интернационализацији уметничких производа, свог рада и стварања културних пројеката, који би онда добили подршку Министарства за културу. Више о томе: Драгићевић Шешић М. излагање у оквиру дебате на тему „Култура као самоодбрана друштва и личности”, у организацији Центра за демократију, одржана 26. септембра 2006. у сали Народне банке Србије у Београду, сајт је коришћен 16. јануара 2013, <http://www.politickiforum.org/index.php?vrsta=tribina&kategorija=&tekst=7&naredba=prikaz#114>.

Том тренду придружио се и Олимпијски музеј и у оквиру пројекта Међународног олимпијског комитета, под називом Наслеђе НОК-а, 2011. године добијена су средства за дигитализовање базе података. На тај начин Олимпијски музеј је, након вишедеценијске борбе и тражења свог места, ушао у музејски систем Србије.

Када је у питању очекивана помоћ државе, све је мања шанса да се оствари, имајући у виду податак да је 0,62 укупног буџета намењен култури у 2013. години, више него поражавајући. Треба се окренути другим изворима финансирања, сада када је вид друштвене одговорности узео маха и када многе компаније желе да учествују у пројектима везаним за културу.²⁴ Такође, многи друштвени чиниоци су повезани и истакнути спортисти могу значајно да утичу на свест, ради обликовања правих вредности наше средине. Исто тако, потребно је упознати искуства других држава, не ради копирања, већ ради препознавања могућности примене код нас. Зато је неопходно у континуитету размењивати искуства са страним колегама стручњацима и, ако треба, учити на примеру оних који су успешнији.

Недовољна медијска ангажованост је један од водећих проблема када је реч о културној баштини и требало би је систематски развити у земљи и иностранству. Озбиљнији приступ овој теми је у систему образовања, где би требало од најранијих школских дана, па и раније, најмлађе чланове друштва и будућу публику, уводити и учити о вредностима наше баштине.

Нова музеологија, као што показују активности Олимпијског музеја, упућује на велику трансформацију музеја, а посебно би требало издвојити мултидисциплинарне догађаје и изложбе, који су се показали изузетно успешним у привлачењу пажње публике.²⁵

Погледати и у: Драгићевић Шешић, М. Демократичност и донети културне политике, у: *Зборник радова факултета драмских уметности*, бр. 8-9, приредила Драгићевић Шешић, М. (2005), Београд: Факултет драмских уметности, стр. 387-397.

24 Захваљујући успешној сарадњи Народног музеја, компаније Хјулит-Пакард, Теленора и Градске општине Стари град и под покровитељством књегине Јелисавете Карађорђевић, реализован је пројекат Арт Тура у лето 2011. године. Током три месеца, централне београдске улице биле су претворене у галерију под ведрим небом. Више о томе: Народни музеј, Арт Тура, 26. јануар 2013, <http://www.narodnimuzej.rs/event/art-tura-2/?lng=lat>.

25 Више о томе у: Ross, M. Interpreting the new museology, in: *Museum and society* (2004) London: University of Leicester, p. 96.

Закључак

Спорт и спортска историја чине важно културно обележје наше земље. Познато је да је још кнез Михаило шездесетих година 19. века давао подстицај омладини да се бави спортом и помогао да се на простору данашње САНУ оглади простор и набаве нове справе за вежбање. Осим тога, изградио је о свом трошку, код Калемегдана, на месту где је касније подигнут хотел „Српски краљ”, дворану за вежбање и опремио је савременим справама.²⁶

О важности српске спортске баштине, говори и податак са отварања првих обновљених Олимпијских игара у Атини 1896. године, на којима нису учествовали спортисти Краљевине Србије, али је наша земља ипак имала своје представнике. Наиме, на позив грчког краља Ђорђа I, Играма је присуствовао краљ Александар Обреновић, као једини страни шеф државе, а на самој свечаности је у његову част интонирана српска химна.²⁷ Осим тога, у Олимпијском музеју је сачуван часопис Витез, који се бавио привредним и спортским темама, са посветом краљу Милану Обреновићу из 1891. године.

Олимпијски музеј, као и већина музеја у Србији, суочен је са проблемом депоновања збирки које се увећавају. Предмети се, углавном, чувају у неприкладним условима, због чега би требало систематски прићи проблему и дугорочно решити питање простора.²⁸ Можда је једно од решења да се део збирки, као што су легати које су породице или сам спортиста оставиле Олимпијском музеју, врате на чување самим породицама и по потреби узимају за тематске изложбе. Породица би свакако водила рачуна да обезбеди услове и сачува део сопствене спортске историје на најбољи могући начин.²⁹ У том смислу је добра идеја да се направи сајбер музеј, како би сви заинтересовани имали прилику да виде

26 Богуновић, М. Д. (1927) Соколство и народна војска, *Соколски буквар* књ. 1, Загреб: Штампарија Главног савеза српских земљорадничких задруга, стр. 7-8.

27 Више о томе у: Група аутора, (2010) *Олимпијски вековник 1910-2010*. I и II, Београд: Олимпијски комитет Србије; Олимпијски вековник, 2. фебруар 2013, <http://www.oks.org.rs/multimedija/olimpijski-vekovnik/>. Важно је знати да се оригинална фотографија наше делегације у Атини чува у Олимпијском музеју у Београду.

28 Експонати Олимпијског музеја налазе се на Факултету спорта и физичког васпитања, где сарадници, захваљујући средствима на пројекту Наслеђе НОК-а, попуњавају базу података. Сви предмети, архивска грађа и књиге су спаковани у кутије због недостатка простора.

29 То је, наравно, мач са две оштрице, јер би позајмљивање експоната и фотографија, често зависило од расположења оних који их чувају.

збирке Олимпијског музеја. Ту би свакако постојала и могућност електронске комуникације са посетиоцима, где би били у ситуацији да постављају питања, остављају утиске, договарају око посета са кустосима и размењују мишљења и идеје са колегама. Томе се приступило још 2008. године када је направљен иницијални 3Д пројекат Олимпијског музеја у Бетон хали, са сталном поставком и најважнијим експонатима, али се, нажалост, стицајем околности и одузимањем датог простора 2011. године, од те идеје, до даљњег, одустало.

Оно што је била и остала идеја водила у развоју Олимпијског музеја је интересовање наших људи и наравно странаца за сам спорт, али и за историју спорта, јер се излаже нешто што није „класичан” музејски предмет, за којим је интересовање у константном опадању. Самим тим, ту чињеницу треба искористити на најбољи могући начин и док се не стекну услови за стални простор, наставити са започетом кампањом и промоцијом Олимпијских вредности и значаја спортске баштине, кроз презентације и изложбе у земљи и иностранству. Досадашње тематске изложбе Олимпијског музеја привукле су велику пажњу медија, а самим тим су изазвале велико интересовање јавности да сазнају и виде део нашег спортског наслеђа. Ове изложбе су, поред саме поставке спортских експоната и фотографија, имале и интеракцију са посетиоцима, а водило се рачуна, да поред улоге коју музеј треба да има, посетиоци могу и да се забаве кроз едукативне разговоре и садржај који је установљен.

ЛИТЕРАТУРА:

Богуновић, М. Д. (1927) Соколство и народна војска, *Соколски буквар* књ. 1, Загреб: Штампарија Главног савеза српских земљорадничких задруга.

Драгићевић Шешић, М. Спонзорство уметности у склопу пословне политике модерних предузећа, у: *Зборник радова Маркетинг у уметности*, приредила Драгићевић Шешић, М. (1993), Београд: Факултет драмских уметности.

Кадијевић, А. (1996) *Момир Корунковић*, Београд: Републички завод за заштиту споменика културе.

Мијатовић, С. (2005) Музеј физичке културе Србије Факултета спорта и физичког васпитања у Београду, *Физичка култура* бр. 59, Београд: Факултет спорта и физичког васпитања, стр. 49-51.

Драгићевић Шешић, М. Демократичност и донети културне политике, у: *Зборник радова факултета драмских уметности*, бр. 8-9, приредила Драгићевић Шешић М. (2005), Београд: Факултет драмских уметности.

Corsane, G. *Heritage, Museums and Galleries*, ed. Corsane, G. (2005) New York: Routledge.

Драгићевић Шешић, М. и Стојковић Б. (2007) *Култура, менаџмент, анимација, маркетинг*, Београд: Клио.

Кривошејев, В. (2009) *Музеји, публика, маркетинг*, Ваљево: Народни музеј.

Група аутора, (2010) *Олимпијски вековник 1910-2010*. I и II, Београд: Олимпијски комитет Србије.

Мартиновић, Д. и Јокић Б. (2012) *Ноћ музеја као културолошки и друштвени феномен у Србији*, Београд: Завод за проучавање културног развитка.

Vergo, P. The Reticent Object, in: *The New Museology*, ed. Vergo, P. (1989) London: Reaction book, p. 41-60.

Saumarez Smith, C. Museums, Artefacts, and Meanings, in: *The New Museology*, ed. Vergo, P. (1989) London: Reaction book, p. 6-22.

Ross, M. Interpreting the new museology, in: *Museum and society* (2004) London: University of Leicester, p. 84-103.

Вебографија:

Мартиновић, Д. и Јокић, Б. Ноћ музеја као културолошки и друштвени феномен у Србији, 18. фебруар 2013., http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/2013_01_noc_muzeja.pdf

Историјат, 27. мај 2011, 2. фебруар 2013., http://www.staridif.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=216&Itemid=280

Олимпијски вековник, 2. фебруар 2013, <http://www.oks.org.rs/multimedija/olimpijski-vekovnik/>

Олимпијски сат Београд/Olympic Clock Belgrade, 13. јануар 2013., <http://cargocollective.com/olympicclock/Olimpijski-Sat-Beograd-Olympic-Clock-Belgrade>

Срећко званична маскота олимпијског тима Србије, 09. јануар 2013., <http://www.oks.org.rs/srecko-zvanicna-maskota-olimpijskog-tima-srbije/>

Народни музеј, Арт Тура, 26. јануар 2013., <http://www.narodnimuzej.rs/event/art-tura-2/?lng=lat> <http://www.oks.org.rs/wp-content/uploads/2010/01/Delegacija-kraljevine-Srbije8.jpg>

Hauenschild, A. Claims and Reality of New Museology: Case Studies in Canada, the United States and Mexico, 10. јун 2014., <http://museumstudies.si.edu/claims2000.htm>

Излагања:

Драгићевић Шешић, М., излагање у оквиру дебате на тему „Култура као самоодбрана друштва и личности“, у организацији Центра за демократију, одржана 26 септембра 2006. у сали Народне банке Србије у Београду, 16. јануар 2013., <http://www.politickiforum.org/index.php?vrsta=tribina&kategorija=&tekst=7&naredba=prikaz#114>

Интервјуи:

Петровић, Вања Јован, Управник и музејски саветник Музеја Физичке културе (сада Олимпијски музеј) и аутор прве сталне поставке музеја; разговори вођени током 2006. и 2007. године у Београду.

Marija Pavlović

University in Belgrade, Faculty of Sports and Physical Education, Fund for Development and Promotion of Cultural and Historic Assets in the Field of Sports and Olimpism, Belgrade

DEVELOPMENT OF THE OLYMPIC MUSEUM IN THE
LIGHT OF THE CENTENNIAL ANNIVERSARY OF
OLYMPISM IN SERBIA

Abstract

The 2010 centennial celebration of the Olympic Movement in Serbia was the reason for re-raising the issue of setting up a permanent Olympic Museum exhibition and also reconsidering the legacy exhibits related to the history of Serbian sports. This paper provides an analysis of the development of the Belgrade Olympic Museum since setting up of the first collection in 1947 at the old DIF (State Institute of Physical Culture), through formation of a permanent exhibition at the Faculty of Sport and Physical Education in 1979, on to the last exhibition in London during the 2012 Olympics. Moreover, it highlights the problem of constantly increasing collection deposits, as well as the methods for its long-term solution. Special attention is given to the promotion of the Olympic Museum through the presentation of exhibitions in-house and abroad, as well as the possibility for their presentation to a broad audience through the concept of new museology.

Key words: *Olympic Museum, museum of sport, Olympic Committee of Serbia, sports heritage, new museology, exhibits*